

Lingvistická pragmatika
Linguistische Pragmatik
Linguistic Pragmatics

Plzeň | Liberec

LPPL 2024

**Lingvistická pragmatika | Linguistische Pragmatik |
Linguistic Pragmatics**

Sborník abstraktů | Abstractband | Volume of Abstracts

Editoři / Editors:

Tilo Weber

Michaela Voltrová

ISBN 978-80-261-1287-7

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
ZÁPADOČESKÉ UNIVERZITY
V PLZNI

FAKULTA
PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ
A PEDAGOGICKÁ TUL

Editoři / Editors:

Tilo Weber, Michaela Voltrová

Název / Title:

LPPL 2024 – Lingvistická pragmatika | Linguistische Pragmatik | Linguistic Pragmatics – Sborník abstraktů | Abstractband | Volume of Abstracts

Vydala / Published by:

Západočeská univerzita v Plzni

Univerzitní 8, 301 00 Plzeň

Vydání / Edition:

První / First

Počet stran / Pages:

28

Plzeň / Pilsen 2025

ISBN 978-80-261-1287-7

© Západočeská univerzita v Plzni / University of West Bohemia in Pilsen

**ZÁPADOČESKÁ
UNIVERZITA
V PLZNI**

Předmluva

Tento sborník obsahuje abstrakty příspěvků přednesených na konferenci LPPL, která se konala 15. listopadu 2024 v Plzni a byla pořádána ve spolupráci dvou kateder německého jazyka – jedné působící na Fakultě pedagogické Západočeské univerzity v Plzni a druhé na Přírodovědně-humanitní a pedagogické fakultě Technické univerzity v Liberci.

Cílem konference bylo vytvořit nový prostor pro diskuzi, který by umožnil výměnu názorů na témata spojená s lingvistickou pragmatikou a zároveň by podpořil navazování kontaktů v oblasti pragmatického výzkumu – nejen v českém prostředí, ale i v širším mezinárodním kontextu.

Jsme přesvědčeni, že vícejazyčnost a jazyková rozmanitost přispívají k rozšíření pohledu na výzkumná témata a umožňují nahlížet na ně z různých perspektiv. Z tohoto důvodu pro nás bylo důležité vytvořit naší konferencí i tímto sborníkem jazykově pestrý a maximálně otevřený prostor pro příspěvky v němčině, angličtině a češtině. Abychom všem účastníkům umožnili kvalitní porozumění hlavním myšlenkám, argumentům a výsledkům jednotlivých příspěvků, požádali jsme přednášející, aby své prezentace připravili v jiném jazyce, než ve kterém svůj příspěvek přednášeli. Kombinace tohoto přístupu a flexibilního tlumočení v diskuzních blocích umožnila plodnou debatu nejen mezi germanisty, ale i mezi kolegyněmi a kolegy z anglistiky, bohemistiky, rusistiky a romanistiky. Ohlasy účastníků ukazují, že byl tento model úspěšný a že by mohl být s případnými úpravami dobře využitelný i pro další konference.

Otevřenost jsme však neomezili jen na jazykovou stránku. Tematicky jsme se rozhodli neklást našemu prvnímu setkání k lingvistické pragmatice příliš úzké hranice, jelikož se jedná o oblast, pro kterou v českém akademickém prostředí dosud neexistuje mnoho specializovaných diskuzních platform. Pragmaticko-lingvistický rámec tak byl naplněn širokou škálou příspěvků – od klasických témat, jako je teorie mluvních aktů, až po interdisciplinární či filozoficky orientované přístupy reflektující například současné trendy ve výzkumu komunikace či v lingvistice orientované na užívání jazyka.

Tento sborník abstraktů odráží všechny tyto aspekty a přibližuje témata jednotlivých konferenčních příspěvků. Další informace o LPPL 2024 i o plánovaných budoucích konferencích této série naleznete též na webové stránce LPPL na adrese lppl.zcu.cz.

Závěrem bychom rádi poděkovali všem autorkám a autorům za příjemnou a podnětnou diskuzní atmosféru, která konferenci provázela. Děkujeme také za jejich spolupráci na vzniku tohoto sborníku.

Liberec / Plzeň, březen 2025

Tilo Weber a Michaela Voltrová

Einleitung

In diesem Band versammeln wir die Abstracts zu den Vorträgen der LPPL-Konferenz, die am 15. November 2024 in Pilsen als Kooperation der beiden Institute für deutsche Sprache an der Pädagogischen Fakultät der Westböhmischen Universität Pilsen und der Natur- und humanwissenschaftlich-pädagogischen Fakultät der Technischen Universität Liberec veranstaltet wurde.

Das Ziel unserer Konferenz war es, einen neuen Diskussionsraum zu schaffen, der einen Meinungsaustausch zu Themen der linguistischen Pragmatik ermöglicht, und die Bildung neuer Kontakte im Bereich der pragmatischen Forschung (nicht nur, aber gerade auch im tschechischen Raum) zu unterstützen.

Wir sind der Überzeugung, dass Mehrsprachigkeit und sprachliche Vielfalt auch im wissenschaftlichen Diskurs den Blickwinkel auf unsere Untersuchungsgegenstände erweitert und unterschiedliche Perspektiven eröffnet. Aus diesem Grund war es uns wichtig, mit unserer Konferenz und auch in diesem Band einen sprachlich vielfältigen und möglichst freien Raum für Vorträge auf Deutsch, Englisch und Tschechisch zur Verfügung zu stellen. Um wirklich allen Teilnehmenden ein Verständnis zumindest der wesentlichen Gedanken, Argumente, Befunde der einzelnen Beiträge zu ermöglichen, hatten wir um Folienpräsentationen in einer anderen als der Vortragssprache gebeten. Auf diese Weise und durch flexibles Dolmetschen in den Diskussionsrunden, gelang es, Gespräche zwischen den Kolleginnen und Kollegen nicht nur aus der Germanistik, sondern auch aus Anglistik, Bohemistik, Russistik und Romanistik zu führen. Rückmeldungen aus dem Kreis der Teilnehmenden zeigen, dass dieses Modell funktioniert hat und, an der einen oder anderen Stelle modifiziert, auch für nachfolgende Tagungen geeignet ist.

Nicht nur sprachlich, sondern auch thematisch haben wir unserem ersten Treffen zur Linguistischen Pragmatik und damit zu einem Forschungsbereich, für den es zumindest in Tschechien noch nicht viele Diskussionsforen gibt, eher weitere Grenzen gesetzt. Der pragmatisch-linguistische Rahmen wurde vielfältig gefüllt, sowohl mit Beiträgen zu klassischen Themenbereichen (wie Sprechakttheorie), als auch mit interdisziplinär oder sprachphilosophisch geprägten Ansätzen, die beispielsweise neuere Trends der Kommunikationsforschung oder der gebrauchsbasierten Linguistik repräsentieren.

Alle diese Aspekte spiegelt dieser Abstractband wider, der pointierte Einblicke in die Tagungsbeiträge erlauben soll. Weitere Informationen zur LPPL 2024 finden sich ebenso wie Hinweise auf die nächsten Tagungen in dieser Reihe auf dem LPPL-Portal unter lppl.zcu.cz.

Zuletzt möchten wir uns bei allen Beiträgerinnen und Beiträgern für die ebenso produktive wie angenehme Gesprächsatmosphäre während der Tagung und für die Mitarbeit an diesem Band bedanken.

Liberec / Pilsen, März 2025

Tilo Weber und Michaela Voltrová

Introduction

In this volume, we present the abstracts of the talks delivered at the LPPL Conference, which took place on November 15, 2024, in Pilsen as a collaborative event organized by the two institutes of German language at the Faculty of Education of the University of West Bohemia in Pilsen and the Faculty of Science, Humanities, and Education of the Technical University of Liberec.

The aim of our conference was to establish a new forum for discussion that facilitates an exchange of ideas on topics in linguistic pragmatics and to foster new connections in the field of pragmatic research—not only, but particularly, within the Czech academic community.

We firmly believe that multilingualism and linguistic diversity broaden perspectives in academic discourse and open up different viewpoints on our objects of study. For this reason, it was important to us to provide a linguistically diverse and as unrestricted a space as possible at our conference and in this volume. The conference languages for presentations included German, English, and Czech. To ensure that all participants could grasp at least the essential ideas, arguments, and findings of the individual contributions, we requested that presentation slides be prepared in a language different from the one used for the talk. This, along with flexible interpreting during discussion sessions, enabled exchanges between colleagues not only from German studies but also from English studies, Bohemian studies, Russian studies, and Romance studies. Feedback from participants indicates that this model proved effective and, with some modifications, may also be suitable for future conferences.

In terms of both language and content, we deliberately adopted a broad framework for our inaugural meeting on linguistic pragmatics—a research field that still lacks many discussion platforms, at least in the Czech academic landscape. The scope of pragmatics in linguistics was addressed in a variety of ways, ranging from contributions on classical topics (such as speech act theory) to interdisciplinary or philosophy-of-language-oriented approaches, which engaged with, for instance, recent trends in communication studies or usage-based linguistics.

All these aspects are reflected in this volume of abstracts, which aims to provide concise insights into the conference contributions. Further information on LPPL 2024, as well as details on upcoming conferences in this series, can be found on the LPPL portal at lppl.zcu.cz.

Finally, we would like to express our gratitude to all contributors for the productive and collegial atmosphere during the conference and for their collaboration in this volume.

Liberec / Pilsen, March 2025

Tilo Weber and Michaela Voltrová

Obsah | Inhalt | Table of Contents

Andrej Artemov	Pragmatická interpretace replik postav v překladu dramatického díla (česká verze divadelní hry Vasilije Sigareva Černé mléko) <i>A pragmatic interpretation of characters' dialogues in the translation of a dramatic work (Czech version of Vasily Sigarev's play Black Milk)</i>	7
Věra Höppnerová	Euphemismen in der deutschen Wirtschaftspresse <i>Eufemizmy v německém hospodářském tisku</i>	9
Tereza Hrabcová	Illokutionsindikatoren im Nationalitätendiskurs – ein Fallbeispiel aus der Presse in Nordböhmen und Südmähren um 1900 <i>Indikátory ilokuční síly v národnostním diskurzu na příkladu tisku ze severních Čech a z jižní Moravy kolem roku 1900</i>	11
Ingrid Hudabiunigg	Die Struktur von Verschwörungstheorien aus pragmalinguistischer Perspektive <i>The structure of conspiracy theories from a pragmalinguistic perspective</i>	12
Jiří Jančík	(Ent)täuschung oder Erfüllung von Erwartungen als Quelle für Bedeutungs- und Sinnproduktion <i>Disappointment or fulfilment of expectations as a source for the production of meaning and sense</i>	13
Adéla Krygarová	Oslovování ve školské komunikaci <i>Addressing in school communication</i>	14
Annette Muschner	Gendern: Gebrauch, Verständnis und Einstellungen zu Studienbeginn <i>Gendering: Use, understanding and attitudes at the start of studies</i>	15
Michaela Pešková	Mluví česky. Mluvte se mnou, prosím! <i>I speak Czech. Speak to me, please!</i>	16
Michal Rubáš	Bedeutung als Gebrauchsregel? Über das Scheitern einer pragmatischen Sprachtheorie <i>Meaning as a rule of use? On the failure of a pragmatic theory of language</i>	18
Alexey Tymbay	Pragmatic purposes of using offensive language and dysphemisms in public addresses (a Donald Trump's ideostyle case study) <i>Pragmatické účely používání urážlivého jazyka a dysfemismů ve veřejných projevech (Případová studie ideostylu Donalda Trumpa)</i>	20
Michaela Voltrová	Angewandte Sprechakttheorie: Konzepte und Überlegungen <i>Aplikovaná teorie řečových aktů: koncepty a úvahy</i>	21
Tilo Weber	Linguistische Pragmatik und pragmatische Linguistik – zu zwei unterschiedlichen Sichtweisen als Ausgangspunkte sprachwissenschaftlicher Analysen <i>Linguistic pragmatics and pragmatic linguistics – on two different perspectives as starting points for linguistic analysis</i>	23
Seznam účastníků / Teilnehmerliste / List of Participants		25
Program konference / Tagungsprogramm / Conference program		26

Abstrakty | Abstracts

řazené abecedně dle jmen autorů |
alphabetisch geordnet nach den Namen der Autorinnen und Autoren |
presented in alphabetical order according to the names of authors

Andrej Artemov

Pragmatická interpretace replik postav v překladu dramatického díla (česká verze divadelní hry Vasilije Sigareva Černé mléko)

Moderní dramata jsou mnohdy zbavená konvencí, autory již tolik nesvazují tematická či jiná omezení, neklade se důraz na spisovnost jazykového projevu. Naopak velkou roli v moderní evropské dramaturgii hraje pocit autenticity.

Těmto principům odpovídá tragikomedie Vasilije Sigareva Černé mléko (2001). V roce 2004 byla uvedena v divadle Kolowrat v režii Jana Kačera. Český překlad vytvořila Daria Ullrichová. V replikách postav se setkáváme se současnou ruštinou v její hovorové podobě. Zde nacházíme minimálně tři vrstvy: slang (postavy šmejdů – Levčika a Šury, postava pokladní), lidová mluva (postava Petrovny, teta Paša, zčásti postava Míšenky), spisovná ruština (Šura po „prozření“).

Překladatelka aplikovala zvláštní strategie spočívající v pragmatické adaptaci, aproximaci či interpretaci replik postav. Použila několik způsobů transformace:

1. rozšíření informací: Да, иди ты, блин татарин. – Humor jako tumor. (změna reakce na nejapný humor);
2. vynechání informací: Спрос, как говорится, придушает предложение. – Poptávka, jak se říká, převyšuje nabídku. (vynechání slovní hříčky);
3. úplná záměna analogií: Ну, вообще Эрмитаж! – To je Louvre! Skanzen. (zrušení původního obrazu);
4. vysvětlující popis: Идиот Достоевского. – Idiot jak z Dostojevského (vysvětlení se vzdánilo od původního záměru nadávky).

Příspěvek se nevěnoval kritice překladu, ale byl zaměřen na pragmatické transformace, které uskutečnila překladatelka při převodu moderního dramatického díla z ruštiny do češtiny.

A pragmatic interpretation of characters' dialogues in the translation of a dramatic work (Czech version of Vasily Sigarev's play Black Milk)

Modern dramas often eschew traditional conventions, allowing authors greater freedom from thematic or formal restrictions and diminishing the emphasis on literary language. Instead, authenticity plays a pivotal role in contemporary European dramaturgy.

Vasily Sigarev's tragicomedy Black Milk (2001) exemplifies these principles. In 2004, the play was staged at the Kolowrat Theater under the direction of Jan Kačer, with a Czech translation by Daria Ullrichová. The characters' dialogues are rooted in contemporary colloquial Russian, which encompasses at least three linguistic registers: slang (used by the scoundrels Levchik and Shura, as well as the cashier), vernacular

(employed by characters such as Petrovna, Aunt Pasha, and to some extent Mishenka), and literary Russian (spoken by Shura after experiencing an epiphany).

In translating the play, Ullrichová adopted a pragmatic approach, involving the adaptation, approximation, or interpretation of the characters' speech. Her methods included several types of transformation:

1. Addition of information: For example, "Да, иди ты, блин татарин" becomes "Humor as a tumor," altering the reaction to unpleasant humor.
2. Omission of information: "Спрос, как говорить, придушает предложение" is translated as "Demand, as they say, exceeds supply," eliminating the original pun.
3. Substitution of analogies: The expression "Ну, вообще Эрмитаж!" is rendered as "That's the Louvre! Open-air museum," replacing the original cultural reference.
4. Explanatory description: "Идиот Достоевского" becomes "Idiot as in Dostoevsky," shifting away from the insult's initial intent.

This study does not aim to critique the translation itself but rather focuses on the pragmatic transformations employed by the translator in rendering a contemporary Russian dramatic text into Czech."

Literatura/References:

Gromova, M. I. (1999): *Russkaja sovremennaja dramaturgija*. Moskva: Flinta, Nauka.

Pragmatičeskije markery ruskoj povsedněvnoj rječi: slovar'-monografija (2021). Sankt-Petěrburg: Nėstor-Istorija.

Radajeva, E. A. (2022): Kejsy ekspressionizma v sovremennoj dramaturgii i tėatre (na primere pjes T. Lettsa i V. Sigareva). In: *Izvestiya of the Samara Science Centre of the Russian Academy of Sciences. Social, Humanitarian, Biomedical Sciences*, 24(86), 91–99.

Sigarev, V. (2004): *Černé mléko: česká premiéra 13. a 16.11.2004 v divadle Kolowrat*. Praha: Národní divadlo.

Sigarev, V. (1999–2025): Čornoje moloko. In: *Tėatraľnaja bibliotėka Sergeja Jefimova*. Verfügbar unter: https://theatre-library.ru/authors/s/sigarev_vasiliy, cit. 17.02.2025.

Tymbay, A. (2022): Effectiveness of interruptions as a communicative strategy in the 2020 Presidential Debates in the USA. In: *Brno Studies in English*, 48(2), 101–118.

Vozmiščeva, J. V. (2013): Funkcii remarki v dramaturgii Vasilija Sigareva. In: *Uraľskij filologičeskij vjstnik*, 5, 244–250.

Věra Höppnerová

Euphemismen in der deutschen Wirtschaftspresse

Euphemismen sind Ausdrücke, die ihre mildernde, beschönigende oder verschleiende Funktion nicht a priori besitzen, sondern über ihre Wahl und Verwendung entscheiden die Sprecher. In der Wirtschaftspresse kommen sie besonders dort vor, wo der Bedarf an sprachlicher Beeinflussung und Manipulation am größten ist.

Die Funktionen der Euphemismen sind vielfältig und reichen von der Aufwertung oder Prestigeerhöhung über Bagatellisierung, Milderung, Verschleierung bis zur bewussten Irreführung und offener Lüge.

Sie werden nicht nach bestimmten Mustern gebildet, sondern sind Produkt sprachlicher Kreativität ihrer Schöpfer. Zu häufigen Euphemisierungsverfahren gehören in der Wirtschaftspresse die Schaffung neuer Bezeichnungen ohne negativen Aspekt, die Verwendung von Metaphern und von Fremdwörtern und die Bildung widersprüchlicher Ausdrücke.

Die Identifikation des gegebenen Ausdruckes als Euphemismus ist subjektiv und hängt von der Erfahrung, des Sprachbenutzers, seinen Sach- und Fachkenntnissen, seiner sozialen Stellung sowie politischer Orientierung ab.

Eufemizmy v německém hospodářském tisku

Eufemizmy jsou výrazy, mající zmírňující, přikrášlující nebo zastírající funkci. Tyto funkce nevlastní apriori, ale o jejich volbě a užití rozhodují mluvčí. V hospodářském tisku se vyskytují zejména tam, kde je potřeba jazykového ovlivňování či manipulace zvláště žádoucí.

Funkce eufemizmů jsou rozmanité a sahají od meliorativní funkce, sloužící zvýšení hodnoty či prestiže, přes zlehčování, zmírňování, zatajování až po vědomé zastírání a jasnou lež.

Netvoří se podle určitých vzorů, ale jsou produktem jazykové kreativity jejich tvůrců. K častým procesům eufemizace patří v hospodářském tisku vytváření nových pojmenování bez negativního aspektu, užívání metafor, užívání cizích slov, kterým recipient často zcela nerozumí, tvorba výrazů, které si protirečí a recipienta matou, aj.

Identifikace daného výrazu jako eufemismus je subjektivní a závisí na věcných a odborných znalostech, zkušenostech, sociálním postavení či politické orientaci mluvčího.

Literatur/Literatura:

Bak, P. (2012): Euphemismen des Wirtschaftsdeutschen aus der Sicht der anthropozentrischen Linguistik. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Bak, P. (2014): Metaeuphemismen des Wirtschaftsdeutschen. In: Rolek, B., Sieradzka, M. & Wierzbicka, M. (Hgg.): Grammatische Strukturen im Text und im Diskurs. Rzeszów: Wydawnictwo UR.

Bak, P. (2017): Euphemismus als Charakteristikum von Textsorten und Diskursen am Beispiel der Arbeitszeugnisse. In: Garantelli, E. & Lenk, H. E. H. (Hgg.): Sprachgebrauch. Textsorten- und diskurstypische Euphemismen. Berlin: Frank & Timme, 39–59.

Balle, Ch. (1990): Tabus in der Sprache. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Betz, W. (1997): Sprachlenkung und Metapherstrategie und andere Tendenzen deutscher Sprachentwicklung. In: Sprache im technischen Zeitalter, Heft 63, 301–333.

Bibliographisches Institut, F A Brockhaus AG Mannheim Dudenredaktion, Münzberg, F. (2011): Duden, Deutsches Universalwörterbuch. Mannheim: Dudenverlag.

Blühdorn, H. (1991): Entsorgungspark Sprache. Von der linguistischen Beseitigung des Mülls. In: Liedtke, F., Wengeler, M. & Böke, K. (Hgg.): Begriffe besetzen. Strategien des Sprachgebrauchs in der Politik. Opladen: Westdeutscher Verlag, 338–354.

Bohlen, A. (1994): Die sanfte Offensive. Untersuchungen zur Verwendung politischer Euphemismen in britischen und amerikanischen Printmedien bei der Berichterstattung über den Golfkrieg im Spannungsfeld zwischen Verwendung und Missbrauch der Sprache. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Bühler, K. (1999): Sprachtheorie: Die Darstellungsfunktion der Sprache. Stuttgart: G. Fischer.

DWDS – Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache (2025). Herausgegeben von der Berlin-Brandenburgischen Akademie der Wissenschaften. Berlin. Online: <https://www.dwds-de> (202.02.2025).

Elsen, H. (2008): Manipulation aus sprachlicher Sicht – ein Überblick von Hilke Elsen. In: Deutsche Sprache und Literatur in Forschung und Lehre. Wirkendes Wort, 58. Jg., Dezember 2008, Heft 3, 447–466.

Gabler Wirtschaftslexikon (2024). Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden. Online: <https://wirtschaftslexikon.gabler.de> (5.12.2024).

Luchtenberg, S. (2019): Euphemismen im heutigen Deutsch. Theoretische Grundlagen, Empirische Evidenz und didaktische Vermittlung. München: Kopaed Verlag.

Perneville, K. (2009): Abwrackprämie – Das Unwort des Jahres 2009. Eine linguistische Untersuchung des Wortes des Jahres 2009. In: <http://www.Diva-portal.org/get>FULTEXT01.PDF>, zit. am 20.11.2024.

Stejde, A. (2007): Deutsche Sprache gestern und heute. Einführung in Sprachgeschichte und Sprachkunde. München: Wilhelm Fink.

Zapka, K. (2019): Soziale Marktwirtschaft der Europäischen Union. Rückkehr zum Laissez-faire-Prinzip. Wiesbaden: Springer.

Zöllner, N. (1997): Der Euphemismus im alltäglichen und politischen Sprachgebrauch des Englischen. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Tereza Hrabcová

Illokutionsindikatoren im Nationalitätendiskurs – ein Fallbeispiel aus der Presse in Nordböhmen und Südmähren um 1900

In diesem Beitrag werden sprachliche und parasprachliche Einheiten beleuchtet, die als Illokutionsindikatoren in Texten aus der nordböhmischen und südmährischen Presse des ausgehenden neunzehnten und beginnenden zwanzigsten Jahrhunderts identifiziert werden können. Das Textkorpus bilden Artikel, die das Zusammenleben der hiesigen deutschsprachigen und tschechischsprachigen Bevölkerung thematisieren. Fälle einer Indikatorenkonkurrenz, die in einigen Textbeispielen zutage tritt, werden mit Bezug auf Kontextindikatoren erklärt. Die Analysen ergeben, dass sich in den Texten nicht selten solche persuasiven Strategien manifestieren, die auch in zeitgenössischen publizistischen Texten häufig Anwendung finden, beispielsweise referenzielle Überspezifikation oder referenzielle Unterspezifikation. So kommt es beispielsweise bei der Übernahme von Inhalten konkurrierender anderssprachiger Zeitungen durch referenzielle Unterspezifikation (Weglassen relevanter Informationen) einerseits und das Hinzufügen nicht im Original enthaltener Informationen andererseits zu einer starken Umdeutung des ursprünglichen Textes.

Indikátory ilokuční síly v národnostním diskurzu na příkladu tisku ze severních Čech a z jižní Moravy kolem roku 1900

V tomto příspěvku jsou zkoumány jazykové a parajazykové jednotky, které lze identifikovat coby indikátory ilokuční síly v severočeském a jihomoravském tisku konce devatenáctého a počátku dvacátého století. Textový korpus tvoří články tematizující soužití zdejšího německojazyčného a českojazyčného obyvatelstva. Případy vzájemně si konkurujících indikátorů ilokuční síly, jež jsou patrné v některých analyzovaných textech, jsou interpretovány při zohlednění kontextových indikátorů. Analýzy prokázaly, že jsou v textech nezdárcu patrné stejné persvazivní strategie, jaké se hojně vyskytují i v soudobých publicistických textech, kupříkladu nedostatečná referenční specifikace nebo nadbytečná referenční specifikace. Např. při přejímání obsahů z konkurenčního jinojazyčného periodika dochází kvůli nedostatečné referenční specifikaci (vypuštění relevantních informací) na jedné straně a přidání informací na straně druhé (takových, které nebyly obsaženy v originálu) k výrazné změně významu oproti původnímu textu.

Literatur/Literatura:

Bendel Larcher, S. (2015): Linguistische Diskursanalyse. Ein Lehr- und Arbeitsbuch. Tübingen: Narr Francke Attempto.

Niehr, T. (2014): Einführung in die linguistische Diskursanalyse. Darmstadt: WBG.

Staffeldt, S. (2014): Sprechakttheoretisch analysieren. In: Staffeldt, S. & Hagemann, J. (Hgg.): Pragmatiktheorien. Analysen im Vergleich. Tübingen: Stauffenburg, 105–148.

Ingrid Hudabiunigg

Die Struktur von Verschwörungstheorien aus pragmalinguistischer Perspektive

Aufbau von Verschwörungstheorien als Szenarien: Untergruppe von Frames (siehe Cognitive Linguistics: Fillmore 1985, Brugmann&Burgers 2018) mit stereotypen Figuren und Abläufen:

- Figuren: Bösewichte, Opfer, Retter
- stereotyper Ablauf: Bösewichte bemächtigen sich des Opfers, welches nach langem Kampf schließlich vom Held gerettet wird.
- In politischen Verschwörungstheorien: finstere Mächte (z.B. Internationales Finanzkapital, „deep state“, „Lügenpresse“, Pharma-Konzerne) bemächtigen sich des Volks, welches vom „Volkskanzler“ und seiner Partei (AFD in Deutschland, FPÖ in Österreich, Republikanische Partei in USA) gerettet werden muss.

Datenbasis:

Corpus (Musolff 2024): 1101; Texte aus Medien in den USA, Deutschland, Österreich.

The structure of conspiracy theories from a pragmalinguistic perspective

Our hypothesis: conspiracy Theories are scenarios: a subset of frames (cf. Cognitive Linguistics: Fillmore 1985, Brugmann & Burgers 2018) with stereotypical characters and processes:

- characters: villains, victims, rescuers
- stereotypical process: villains seize the victim, who is finally rescued by the hero.
- in political conspiracy theories: sinister powers (e.g. international finance capital, "deep state", "lying press", pharmaceutical companies) seize the people, that have to be saved by the "People's Chancellor" and his party (AFD in Germany, FPÖ in Austria, Republican Party in the USA).

Data sources: Corpus (Musolff 2024): 1101; texts from media in the USA, Germany, Austria.

Literatur/References:

Brugmann, Britta C., Burgers, Christian (2018): Political framing across disciplines. Evidence from 21st century experiments. In: Research & Politics, 5(2).

Danesi, M. (2023): Politics, Lies and Conspiracy Theories. A Cognitive Linguistic Perspective. London/New York: Routledge.

Fillmore, C. J. (1985): Frames and the semantics of understanding. In: Quaderni di Semantica, 6(2), 222–255.

Musolff, A. (2024): War metaphors and conspiracy theories. In: Romano, M. (ed.): Metaphor in Social-Political Contexts. Critical, Socio-Cognitive Approaches. Berlin/Boston: W. de Gruyter, 159–176.

Van Prooijen, J.-W., Imhoff, R. (2022): The psychological study of conspiracy theories: Strengths and limitations. In: Current Opinion in Psychology, 48, 101465.

Jiří Jančík

(Ent)täuschung oder Erfüllung von Erwartungen als Quelle für Bedeutungs- und Sinnproduktion

Neben dem metrischen Impuls (Tomaschewski, 1923) sind weitere textuelle und diskursive Erwartungen, Vorannahmen, Vorverständnisse und Vorurteile als integrale Bestandteile der Bedeutungs- und der Sinnproduktion zu betrachten.

Auf den diskursiven und kognitiven Ebenen sind es Konzepte wie Erwartungshorizont (Jauß, 1967), Induktion – Deduktion – Abduktion (Reichenbach, 1938; Carnap, 1955; Popper, 2002), Intertextualität (Bachtin, 1979), perlokutive Sprechakte (Searle, 1969), Tschechows Gewehr, Erwartungsverletzung (Burgoon – Hale) und der hermeneutische Zirkel, auf den ästhetischen und rezeptionellen Ebenen dann eine Reihe von axiologischen/epistemologischen, prädiktiven, genre-bedingten und -geprägten, narrativen, auktorialen und aktorialen Erwartungen.

Diese externen, extrinsischen, exogenen und allogenen Vorannahmen und Vermutungen werden entweder enttäuscht oder erfüllt und stellen damit eine Quelle von zusätzlichen Semen dar.

Disappointment or fulfilment of expectations as a source for the production of meaning and sense

In addition to rhythmical impulse (Tomashevsky, 1923), further textual and discursive expectations, preassumptions, prejudices, and preconceptions must be considered integral components of the production of meaning and sense.

On the discursive and cognitive levels, concepts such as horizon of expectation (Jauss, 1967), induction – deduction – abduction (Reichenbach, 1938; Carnap, 1955; Popper, 2002), intertextuality (Bakhtin, 1979), perlocutionary speech acts (Searle, 1969), Chekhov's gun, violation of expectations (Burgoon – Hale) and hermeneutic circle play crucial roles. On the aesthetic and receptive levels, a range of axiological/epistemological, predictive, genre-related and genre-shaped, narrative, authorial and actorial expectations are similarly significant.

These external, extrinsic, exogenous and allogenuous pre-assumptions and preconceptions are either disappointed or fulfilled, thereby serving as an additional source of semantic content (semes).

Literatur/References:

- Bakhtin, M. M. (1979): Die Ästhetik des Wortes. Frankfurt a. M.: Suhrkamp.
- Carnap, R. (1955): Statistical and Inductive Probability. Brooklyn: The Galois Institute of Mathematics and Art.
- Jauss, H. R. (1967): Literaturgeschichte als Provokation der Literaturwissenschaft. Konstanz: Universitätsv.
- Popper, K. (2002). Conjectures and Refutations. London: Routledge.
- Reichenbach, H. (1938): Experience and Prediction. Chicago: UCP.
- Searle, J. R. (1969): Speech Acts. Cambridge: CUP.
- Tomashevsky, B. V. (1923): Russkoe stikhoslozhenie. Petrograd: Academia.

Adéla Krygarová

Oslovování ve školské komunikaci

Tématem příspěvku je představení chystaného výzkumu Oslovování ve školské komunikaci, který bude zkoumat specifické konotace využitých forem oslovování – zejména jak zdvořilostní forma zvolená učitelem působí na žáky. Cílem projektu je zmapovat strategie volby oslovování ve školské komunikaci, zjistit, jaký vliv má zvolená forma oslovování na žáky, a indukovat vhodné oslovovací strategie pro podporu kvality výsledků výchovně-vzdělávacího procesu. Projekt svým teoretickým vymezením kromě pragmatiky spadá i do pedagogické komunikace, již se v současné době zabývá například A. Nelešovská, K. Šedová, R. Švaříček nebo Z. Šalamounová. Důležitým východiskem je pro účely tohoto projektu stanovisko K. Šedové (2012), která uvádí, že na pedagogickou komunikaci je nejčastěji nahlíženo jako na prostředek umožňující naplňovat vzdělávací a výchovné cíle, a závěr J. Dršatové (2008), že jedním z nástrojů vhodných pro vstřícnou komunikaci se jeví využívání oslovování, díky němuž dá pedagog žákovi najevo, že si je vědom jeho existence, že jej registruje a v případě volby vhodné formy oslovení i to, že mu na něm záleží.

Addressing in school communication

The topic of this paper is a planned research project, Addressing in School Communication, which aims to examine the specific connotations of various forms of address – particularly how the politeness strategies employed by teachers affect students.

The project seeks to map strategies for selecting forms of address in school communication, investigate how these choices influence students, and develop appropriate addressing strategies to enhance the quality of outcomes in the educational process. The theoretical framework of the project encompasses not only pragmatics but also pedagogical communication, a field currently explored by researchers such as A. Nelešovská, K. Šedová, R. Švaříček, and Z. Šalamounová.

A key foundation for this project is K. Šedová's (2012) assertion that pedagogical communication is predominantly seen as a tool for achieving educational and formative goals. Equally significant is J. Dršatová's (2008) finding that the use of forms of address can serve as an effective means of fostering positive communication. Through appropriate forms of address, teachers can signal their awareness of the student's presence, acknowledge their individuality, and, by selecting suitable addressing strategies, demonstrate care and respect.

Literatura/ References:

Dršatová, J. (2008): Oslovení jako problém sociální komunikace (oslovení v rodině). In: Jaklová, A. (ed.): Člověk – jazyk – text. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 253–256.

Šedová, K., Švaříček, R., Šalamounová, Z. (2012): Komunikace ve školní třídě. Praha: Portál.

Annette Muschner

Gendern: Gebrauch, Verständnis und Einstellungen zu Studienbeginn

Der Beitrag untersucht das Verständnis vom Gendern bei Zweitsemestern, ihre Einstellungen dazu und wie sie von den ihnen zur Verfügung stehenden Möglichkeiten Gebrauch machen. Obwohl zwei Drittel der Befragten Wortbinnenzeichen befürworten, verwenden sie sie in ihren Hausarbeiten und Prüfungen nicht. Gleichwohl wächst in ihren Texten die Anzahl traditioneller – zunehmend aber auch neu gebildeter – gendersensibler Formen kontinuierlich an.

Gendering: Use, understanding and attitudes at the start of studies

This article examines the understanding of gendering among second-year students, their attitudes towards it and how they make use of the options available to them. Although two thirds of those surveyed are in favour of gendered words, they do not use them in their assignments and examinations. Nevertheless, the number of traditional - and increasingly also newly formed - gender-sensitive forms in their texts is growing continuously.

Literatur/References:

- Bross, F. (2024): Gendern in der Praxis: Eine Pilotuntersuchung zur Wahrnehmung gender-relevanter Kontexte. In: Sprachreport, 40(2), 38–42.
- Kunkel-Razum, K. (2024): Geschlechtergerechter Sprachgebrauch. In: Duden: Die deutsche Rechtschreibung, 130–133.
- Wich-Reif, C. (2023): Form und Funktion von Movierungen und alternativen Ausdrucksformen. In: Mostýn, M. & Vaňková, L. (Hgg.): Form und Funktion im linguistischen Kontext. Ostrava, 135–155.

Michaela Pešková

Mluvím česky. Mluvte se mnou, prosím!

Příspěvek se zabýval přímou aplikací a rovněž obecným posouzením aplikovatelnosti okruhů a metod pragmatické lingvistiky v popisu specifického korpusu, a to výpovědí cizinců, aktuálních migrantů do ČR, konkrétně interpretací toho, s jakým záměrem užívají český jazyk. Výzkum byl založen na obsahově-kriteriální sémantické analýze a na stanovení četnosti signifikantních lemmat v zaznamenaných hloubkových rozhovorech s respondenty především z Ukrajiny. Nebylo možné pozorovat přímé mluvní akty, ale pouze referenci o používání češtiny. Z výpovědí vyplynulo, že migranti mluví česky z důvodů praktických, sociálních a psychických. V prvním případě se cíl užití jazyka různí podle fáze integrace. Na počátku, po příjezdu, jde o řešení základních existenčních situací, o strategii přežití. Následuje etapa adaptace v majoritní společnosti, utilitární užití dominantního jazyka pro fungování ve škole a práci. Vrcholnou fází představuje snaha zvládnout jazyk na takové úrovni, aby migranti dostali podmínkám například udělení trvalého pobytu. Důvody sociálními se jeví být potřeba překonání sociální bariéry, zvýšení vlastního sociálního statusu, pochopení místní kultury a rovněž vyjádření respektu k přijímající zemi. Při zohlednění psychických aspektů se ukázalo, že zde rozhodující úlohu hraje věk a pojetí vlastní identity. Můžeme shrnout, že děti touží prostřednictvím zvládnutí češtiny především zapadnout do kolektivu. Lidé v produktivním věku potřebují češtinu pro získání práce. Adolescenti mají největší identitní problémy – jeden jazyk ztrácejí, druhý zcela nenabývají, často trpí zmatením rolí. Lidé v postproduktivním věku pak češtinu používají velmi omezeně, i když by třeba chtěli, ale nejsou s to se ji naučit. Příspěvek pojednal také o dalších strategiích dorozumění se: komunikaci v angličtině, a to mezi jinými cizinci nebo jako lingua franca, code-switching, code-mixing a plurilingvismus. Nepotvrdilo se setrvání u rodného jazyka a spoléhání se na jeho vtaž k češtině na bázi lingua receptiva. Z hlediska pragmatické lingvistiky můžeme konstatovat, že mluvní akt v češtině realizovaný cizinci jako specifickými typy produktorů obsahuje mimo základního záměru dorozumět se i ilokuční rozměr, potřebu zapůsobit na chování recipienta ve smyslu: Respektuji vás, proto mluvím vaším jazykem, respektujte mě, prosím. Jde podle našeho názoru o řečový akt skrytě direktivního typu. Další výzkum by se mohl zaměřit na analýzu komunikace cizinců jako výrazu určité nepravidelnosti, na strategii plurilingvismu a multimodality.

I speak Czech. Speak to me, please!

The paper deals with the direct application as well as the general assessment of the applicability of pragmatic linguistics topics and methods to the description of a specific corpus, namely the utterances of foreigners, actual migrants to the Czech Republic, specifically the interpretation of their use of the Czech language. The research was based on content-critical semantic analysis and on the determination of the frequency of significant lemmas in recorded in-depth interviews with respondents mainly from Ukraine. It was not possible to observe direct speech acts, but only reference to the use of Czech. The statements revealed that migrants speak Czech for practical, social and psychological reasons. In the first case, the goal of language use varies according to the stage of integration. At the beginning, after arrival, it is about solving basic existential situations, a survival strategy. This is followed by the stage of adaptation in the majority society, the utilitarian use of the dominant language for functioning at school and work. The culminating phase is the effort to master the language at a level that will enable migrants to meet the conditions for, for example, permanent residence. The social reasons appear to be the need to overcome social barriers, to increase one's social status, to understand the local culture and also to express respect for the receiving country. Taking psychological aspects into account, it turns out that age and the concept of one's own identity play a decisive role here. We can

state that children want to fit in with the collective by mastering Czech. People of working age need Czech to get a job. Adolescents have the greatest identity problems—they lose one language, do not fully acquire the other, and often suffer from role confusion. People of post-productive age use Czech very little, even if they would like to, but they are unable to learn it. The paper also discussed other strategies of communication: communication in English with other foreigners or as a lingua franca, code-switching, code-mixing and plurilingualism. A persistence of the native language and the reliance on its relation to English on the basis of lingua receptiva was not found. From the point of view of pragmatic linguistics, we can state that the speech acts performed in Czech by foreigners as specific types of producers expresses, apart from the basic intention to communicate, an additional illocutionary dimension, i.e., to communicate to the recipient a sense of: I respect you, therefore I speak your language, please respect me. In our opinion, this is a speech act of a covertly directive type. Further research will focus, among others, on foreigners' strategies of plurilingualism and multimodality.

Literatura/References:

Code-mixing. In: Wikipedia, 22.11.2024. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Code-mixing„codeswitching“>, cit. 27.12.2024.

Code-switching. In: Britannica, 13.11.2024. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/code-switching>, cit. 27.12.2024.

Hagen, R. (2005): Linguistische Pragmatik: Eine Übersicht. Freie Universität Berlin. In: <https://userpage.fu-berlin.de/~hagen66/01/ling-pragma.htm>, cit. 27.12.2024.

Kaderka, P. (2017): Multimodální komunikace. In: Karlík, P., Nekula, M., Pleskalová, J. (eds.): CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny, <https://www.czechency.org/slovník/MULTIMOD%C3%81LN%C3%8D%20KOMUNIKACE>, cit. 27.12.2024.

Runnels, J. (2021): Pluricultural Language Education and the CEFR. Cambridge: Cambridge University Press.

Michal Rubáš

Bedeutung als Gebrauchsregel? Über das Scheitern einer pragmatischen Sprachtheorie

Rudi Keller legte in seinen großen Schriften (2018, 2017) eine pragmatische (instrumentale) Zeichenkonzeption vor, die die Bedeutung des sprachlichen Zeichens als „Gebrauchsregel“ bestimmt und sich damit gegen die klassische Stellvertretungstheorie als Alternative richtet: Die repräsentationale Leistung der Zeichen sei nämlich theoretisch undenkbar. Er stützt sich dabei auf die rudimentäre Bedeutungstheorie Ludwig Wittgensteins und die elaborierte Gebrauchsregeltheorie von Ernst Tugendhat.

Ich interpretiere seine Theorie als nivellierende Reduktion der Semantik der sprachlichen Zeichen auf deren (fakultative) Symptom-Qualität: Bedeutungen funktionieren Keller zufolge als (inszenierte) Symptome, aus denen auf einzelne Aspekte der Situation ihrer Verwendung (Umstände, Motive, Absichten) geschlossen wird. Solche Symptom-Qualitäten haben jedoch alle Dinge; insofern stellen Kellers Ausführungen keine spezifische Sprachtheorie dar.

Mein Beitrag erinnert an zwei ältere Sprachphilosophen, in deren Denken sich Argumente für die Unhaltbarkeit von Kellers Theorie finden:

Roman Jakobson (2002) hat aufgrund der klinischen Untersuchungen Goldsteins (1948) gezeigt, dass ein Wort zu verwenden, zu wissen und es im üblichen Sinne zu kennen oder zu verstehen sehr verschiedene kognitive Leistungen sind, die aufeinander nicht zurückzuführen sind. Wenn die letztere durch eine Art von Aphasie, nämlich durch die similarity disorder, gestört ist, kann der Patient Wörter und Sätze kontext- und situationsgemäß fehlerlos verwenden; stark beeinträchtigt wird jedoch eine Menge von eng zusammenhängenden sprachlichen Kompetenzen, wie die Fähigkeit zur Definition, zum Bilingualismus oder die Fähigkeit einen Monolog anzufangen (Jakobson 2002: S. 78). Wenn die Sprache bloß in kontextbedingtem Hinweisen und „Schließen“ bestünde, wäre die similarity disorder keine Aphasie gewesen. Sie ist jedoch eine, weil Sprache immer schon Metasprache ist. Kellers Theorie ist eine des aphasischen Sprechens.

Ernst Tugendhat (1976) zeigte (gegen den Behaviorismus), dass a) die Bedeutung einer sprachlichen Äußerung nicht durch das Betrachten der Satzverwendung unter gegebenen Umständen festzustellen ist, weil diese mit der Bedeutung des Satzes grundsätzlich nichts zu tun haben, und b) die Bedeutung der sprachlichen Äußerung nicht in einer beabsichtigten Wirkung (ebd.: S. 232) bestehen kann. Der Adressat hat nämlich weder einen behavioristischen Charakter eines Reaktionsauslösers noch den Charakter eines Beeinflussungsziels. Dadurch wird die perlokutive Bedeutungstheorie von Grice (und von Keller) abgelehnt, die Tugendhat zufolge ohnehin zirkulär ist (ebd.: S. 234).

Meaning as a rule of use? On the failure of a pragmatic theory of language

In his major writings (2018, 2017), Rudi Keller presented a pragmatic (instrumental) conception of signs that defines the meaning of the linguistic sign as a ‘rule of use’ and thus opposes the classical theory of representation as an alternative; according to him, the representational performance of signs is theoretically unthinkable. He bases this claim on Ludwig Wittgenstein’s rudimentary theory of meaning and Ernst Tugendhat’s elaborated theory of rules of use.

I interpret Keller’s theory as a leveling reduction of the semantics of linguistic signs to their symptom quality: according to Keller, meanings function as (staged) symptoms from which individual aspects of the situation of their use (circumstances, motives, intentions) are inferred. However, all perceptible

things have such symptom qualities, so Keller's explanations do not provide a specific theory of language.

My contribution reminisces two older philosophers of language whose thinking introduce arguments in favour of the untenability of Keller's theory:

Roman Jakobson (2002) has shown, on the basis of Goldstein's (1948) clinical investigations, that knowing how to use a word and knowing or understanding it in the usual sense are very different cognitive performances that cannot be reduced to one another. When the latter is disturbed by a type of aphasia, namely similarity disorder, the patient can use words and sentences in context and situation without error; however, a number of closely related linguistic skills such as the ability to define, bilingualism or the ability to initiate a monologue are severely impaired (Jakobson 2002: p. 78). If language consisted only of contextual cues and 'reasoning', similarity disorder would not be a type of aphasia. This is, because language is always already metalanguage. Keller's theory is one of aphasic speech.

Ernst Tugendhat (1976) showed (against behaviourism) that a) the meaning of a linguistic utterance cannot be determined by looking at the use of the uttered sentence under given circumstances, because these have nothing to do with the meaning of the sentence in principle, and b) the meaning of the linguistic utterance cannot be identical with an intended effect (p. 232). The addressee has neither the behaviouristic function of a reaction trigger nor of a target of influence. This rejects Grice's (and Keller's) perlocutive theory of meaning, which, according to Tugendhat, is circular anyway (p. 234).

Literatur/References:

Goldstein, K. (1948): *Language and Language Disturbances: Aphasic Symptom Complexes and Their Significance for Medicine and Theory of Language*. University of Michigan: Grune & Stratton.

Jakobson, R. (2002): *Two Aspects of Language and Two Types of Aphasic Disturbances*. In: Jakobson, R. & Hale, M. (eds.): *Fundamentals of Language*. Berlin: Mouton de Gruyter.

Keller, R. (2014): *Sprachwandel: Von der unsichtbaren Hand in der Sprache*. Tübingen: UTB.

Keller, R. (2018): *Zeichentheorie: Eine pragmatische Theorie semiotischen Wissens*. Tübingen: Narr.

Tugendhat, E. (1976): *Vorlesungen zur Einführung in die sprachanalytische Philosophie*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Alexey Tymbay

Pragmatic purposes of using offensive language and dysphemisms in public addresses (a Donald Trump's ideostyle case study)

The study investigates the pragmatic purposes of offensive language and dysphemism in Donald Trump's public addresses. Focusing on his ideostyle seeks to uncover how the politician employs linguistic and paralinguistic strategies to achieve his communicative goals, influence public perception, and shape political dynamics. The research uses corpus-assisted discourse analysis, conversation analysis, and kinesthetic analysis to examine texts, speech patterns, and visual elements from Trump's debates during the 2016, 2020, and 2024 U.S. election campaigns.

One of the principal findings of the study is that offensive language serves Trump as a tool for building in-group identity. Trump's use of confrontational terms delineates supporters from opponents, fostering a sense of solidarity among his base. The research contextualizes these findings within broader media narratives, incorporating tools like opinion polls to evaluate public response to Trump's rhetorical style. The polarizing effect evidenced by the polls reinforces the notion that the offensive language of Trump's ideostyle challenges established norms of civility in political communication, potentially reshaping boundaries of acceptable rhetoric. This shift carries broad implications for democratic processes, raising multiple ethical concerns.

Pragmatické účely používání urážlivého jazyka a dysfemismů ve veřejných projevech (Případová studie ideostylu Donalda Trumpa)

Studie zkoumá pragmatické účely urážlivého jazyka a dysfemismů ve veřejných projevech Donalda Trumpa. Zaměřuje se na jeho ideostyl s cílem odhalit, jak politik využívá lingvistické a paralingvistické strategie k dosažení svých komunikačních cílů, ovlivnění veřejného mínění a formování politické dynamiky. Výzkum používá korpusově asistovanou analýzu diskurzu, analýzu konverzace a kinestetickou analýzu k prozkoumání textů, řečových vzorců a vizuálních prvků z Trumpových debat během volebních kampaní v letech 2016, 2020 a 2024.

Jedním z hlavních zjištění studie je, že urážlivý jazyk Trumpovi slouží jako nástroj pro budování identity uvnitř skupiny. Trumpovo používání konfrontačních výrazů vymezuje podporovatele od odpůrců, čímž posiluje pocit solidarity mezi jeho příznivci. Výzkum tato zjištění kontextualizuje v širších mediálních narativech a zahrnuje nástroje, jako jsou průzkumy veřejného mínění, k hodnocení veřejné reakce na Trumpův rétorický styl. Polarizační efekt, který průzkumy dokazují, podporuje myšlenku, že urážlivý jazyk v Trumpově ideostylu zpochybňuje zavedené normy slušnosti v politické komunikaci a potenciálně přetváří hranice přijatelné rétoriky. Tento posun má široké důsledky pro demokratické procesy a vyvolává řadu etických otázek.

References/Literatura:

Al Dilaimy, H., Al-Rawe, M., & Suleiman, S. (2022): Donald Trump's Aggressive and Offensive Language Before and After His Inauguration Speeches: A Critical Discourse Analysis. *International Journal of Linguistics and Translation Studies*, 3(1), 1-9.

Olimat, S. N. (2020): Words as Powerful Weapons: Dysphemism in Trump's Covid-19 Speeches. *3L: Southeast Asian Journal of English Language Studies*, 26(3).

Tymbay, A. (2022): Effectiveness of interruptions as a communicative strategy in the 2020 Presidential Debates in the USA. *Brno studies in English*, 48(2), 101-118.

Michaela Voltrová

Angewandte Sprechakttheorie: Konzepte und Überlegungen

Der Beitrag widmet sich der Sprechakttheorie (SAT) und ihren Anwendungsmöglichkeiten. Dieses sprachphilosophische Konzept bietet sowohl einen theoretisch fundierten Rahmen als auch konkrete Anwendungsperspektiven, die bisher nur teilweise genutzt wurden.

Obwohl sich die häufigsten thematischen Cluster der publizierten SAT-Studien in den letzten Jahren dynamisch entwickelt haben und die aktuellen Themen widerspiegeln (von der Höflichkeit über die psychologische Thematik bis zur virtuellen Welt), gibt es immer noch Bereiche, die aus sprechakttheoretischem Blickwinkel noch nicht untersucht wurden. In dem Beitrag wird in diesem Kontext aufgezeigt, dass die SAT nicht nur bei Untersuchungen von Marketing oder in der analytischen Arbeit mit Social Media Anwendung finden kann und findet, sondern auch in Bereichen wie der Analyse von Unterrichtskommunikation oder im interkulturellen Kontext von Bedeutung ist.

Abschließend wird konstatiert, dass die SAT in den letzten Jahren eher als methodologischer Ansatz – also als angewandte SAT (aSAT) – eingesetzt wird, wobei ihre philosophischen Wurzeln in den letzten Jahren in Publikationen zwar thematisiert wurden, jedoch eher in den Hintergrund getreten sind. Die angewandte Forschungsrichtung der SAT eröffnet zahlreiche thematische Perspektiven, die interdisziplinär angelegt sind und mehreren Forschungsdisziplinen spannende Ergebnisse bringen können. Ein Beispiel hierfür sind quantitative SAT-Analysen von Evaluierungsgesprächen in der Schule, die sowohl für die Linguistik als auch für die Pädagogik und Psychologie lohnende und wichtige Ergebnisse leisten können.

Aplikovaná teorie řečových aktů: koncepty a úvahy

Příspěvek se zabývá teorií řečových aktů (speech act theory, Sprechakttheorie, dále SAT) a možnostmi její aplikace. Tento koncept filozofie jazyka nabízí jak teoreticky fundovaný rámec, tak i konkrétní aplikační možnosti, které byly dosud využívány pouze částečně.

Ačkoli se hlavní tematické okruhy publikovaných studií o SAT v posledních letech dynamicky rozvíjejí a odrážejí aktuální témata (od zdvořilosti přes psychologickou problematiku až po virtuální svět), existují stále ještě oblasti, které z hlediska teorie řečových aktů zůstávají neprozkoumané. Příspěvek v tomto kontextu ukazuje, že SAT nachází a může nacházet uplatnění nejen v marketingu nebo v analytické práci se sociálními médii, ale také v oblastech, jako je analýza komunikačních situací ve výuce nebo interkulturní kontexty.

Závěrem lze konstatovat, že SAT byla v posledních letech stále častěji využívána spíše jako metodologický přístup – tedy jako aplikovaná teorie řečového aktu (aSAT) – přičemž její filozofické kořeny sice nadále figurují v odborných publikacích, ustupují však spíše do pozadí. Aplikovaný směr výzkumu SAT otevírá řadu interdisciplinárních perspektiv a přináší zajímavé výsledky pro různé vědní obory: například kvantitativní analýzy řečových aktů v evaluačních rozhovorech na školách mohou přinést cenné poznatky nejen pro lingvistiku, ale i pro pedagogiku a psychologii.

Literatur/Literatura:

Afzaal, M., Shanshan, X., & El-Dakhs, D. A. S. (2024): A comprehensive bibliometric analysis of speech acts in international journals (2013–2023). *Cogent Arts & Humanities*, 11(1).

Liedtke, F., Tuchen, A. (2018): Handbuch Pragmatik. Stuttgart: J. B. Metzler.

Ludwig, S., van Laer, T., de Ruyter, K., Friedman, M. (2016): Untangling a Web of Lies: Exploring Automated Detection of Deception in Computer-Mediated Communication. In: Journal of Management Information Systems, 33(2), 511–541.

Tilo Weber

Linguistische Pragmatik und pragmatische Linguistik – zu zwei unterschiedlichen Sichtweisen als Ausgangspunkte sprachwissenschaftlicher Analysen

Nach mehr als einem Jahrhundert prägen pragmatische Perspektiven und Begriffsbildungen die Sprachwissenschaft und ihre Untergliederungen in vielfältiger Weise. In diesem Beitrag geht es darum zu zeigen, dass die Pragmatik heute nicht mehr nur als eine eigenständige und nach außen klar abgegrenzte linguistische Teildisziplin erscheint, sondern dass die ihr zugrunde liegende Handlungs- und Kontextorientierung auch in anderen und vor allem auch in den grammatischen Bereichen der Sprachwissenschaft fruchtbar gemacht wird.

Zunächst wird die Geschichte der linguistischen Pragmatik als eine Folge von drei Entwicklungsschritten rekonstruiert: (1) die Verbannung pragmatischer, d.h. sprachgebrauchsorientierter, Fragestellungen aus der Systemlinguistik durch de Saussures Unterscheidung von *langue* und *parole* und die Konzentration des Fokus auf erstere; (2) die Herausbildung der Linguistischen Pragmatik in einem engeren Sinne als sprachwissenschaftliche Unterdisziplin im Rahmen eines zweistufigen und in seiner Konsequenz modular strukturierten Sprach- und Kognitionsmodells; (3) das Bemühen darum nachzuweisen, dass die pragmatischen Zentralbegriffe Handlung und Kontext für die Analyse von Strukturen und Prozessen auf allen systemlinguistischen Ebenen von der Phonologie bis zur Textlinguistik im Rahmen einer gebrauchsbasierten kognitivistisch-funktionalen Linguistik relevant sind.

Im zweiten Teil wird anhand von Beispielen gezeigt werden, wie sich gegenwärtige Forschungsansätze aus den Bereichen der theoretischen wie der angewandten Linguistik den beiden Sichtweisen einer Linguistischen Pragmatik bzw. einer pragmatisch orientierten Linguistik zuordnen lassen.

Linguistic pragmatics and pragmatic linguistics—on two different perspectives as starting points for linguistic analysis

After more than a century, pragmatic perspectives and conceptualizations have shaped linguistics and its subdivisions in many different ways. The aim of this article is to show that pragmatics today no longer appears as an independent and clearly delimited linguistic sub-discipline, but that the action and context orientation on which it is based is also made fruitful in other fields of linguistics, especially in the grammatical areas.

First, the history of linguistic pragmatics is reconstructed as a sequence of three developmental steps: (1) the banishment of pragmatic, i.e. language-use-oriented, questions from system linguistics through de Saussure's distinction between *langue* and *parole* and an exclusive focus on the former; (2) the emergence of linguistic pragmatics in a narrower sense as a linguistic sub-discipline within the framework of a two-stage and, as a consequence, modularly structured model of language and cognition; (3) the endeavor to prove that the central pragmatic concepts of action and context are relevant for the analysis of structures and processes on all linguistic levels from phonology to text linguistics within the framework of a usage-based cognitivist-functional linguistics.

In the second part, examples will be used to show how current approaches from the fields of theoretical and applied linguistics can be assigned to the two perspectives of linguistic pragmatics and pragmatically oriented linguistics.

Literatur/References:

Bybee, Joan A. (2013): Usage-based theory and exemplar representations. In: Thomas Hoffmann & Graeme Trousdale (eds.): The Oxford handbook of construction grammar (= Oxford handbooks in linguistics. Oxford [u.a.]: Oxford University Press, 49–69.

Morris, Charles W. (1938): Foundations of the theory of signs (= Foundations of the unity of science Volume I, no 2). Chicago: The University of Chicago Press.

Saussure, Ferdinand de (2014): Ferdinand de Saussure: Cours de linguistique générale. Studienausgabe in deutscher Sprache. Herausgegeben und übersetzt von Peter Wunderli. Tübingen: Narr.

Seznam účastníků | Teilnehmerliste | List of Participants

Artemov	Andrej	Katedra ruského jazyka, Fakulta pedagogická, Západočeská univerzita v Plzni
Hánová	Michaela	Studentka na katedře německého jazyka, Fakulta pedagogická, Západočeská univerzita v Plzni
Höppnerová	Věra	Katedra německého jazyka, Fakulta pedagogická, Západočeská univerzita v Plzni / Katedra německého jazyka, Fakulta mezinárodních vztahů, Vysoká škola ekonomická v Praze
Hrabcová	Tereza	Katedra germanistiky, Filozofická fakulta, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem
Hudabiunigg	Ingrid	Fakulta filozofická, Univerzita Pardubice (do 30.9.2024)
Jančík	Jiří	Katedra francouzského jazyka a literatura, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova
Krygarová	Adéla	Katedra českého jazyka a literatury, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova v Praze
Motlíková	Iva	Katedra německého jazyka, Fakulta pedagogická, Západočeská univerzita v Plzni / Philosophische Fakultät, Technische Universität Chemnitz
Muschner	Annette	Fakultät Management- und Kulturwissenschaften, Hochschule Zittau/Görlitz
Němcová	Bohuslava	Katedra filologických studií, Fakulta filozofická, Západočeská univerzita v Plzni
Pešková	Michaela	Katedra ruského jazyka, Fakulta pedagogická, Západočeská univerzita v Plzni
Rubáš	Michal	Ústav moderních jazyků a literatur, Fakulta humanitních studií, UTB ve Zlíně
Skopečková	Eva	Katedra anglického jazyka, Fakulta pedagogická, Západočeská univerzita v Plzni
Tymbay	Alexey	Katedra anglického jazyka, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická, Technická univerzita v Liberci
Voltrová	Michaela	Katedra německého jazyka, Fakulta pedagogická, Západočeská univerzita v Plzni
Weber	Tilo	Katedra německého jazyka, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická, Technická univerzita v Liberci
Zajíc	Filip	Student na katedře německého jazyka, Fakulta pedagogická, Západočeská univerzita v Plzni

Program(m)

Linguistische Pragmatik / Linguistic Pragmatics / Lingvistická pragmatika

15/11/2024

Veleslavínova 42, Plzeň

Pädagogische Fakultät, Westböhmische Universität Pilsen
Faculty of Education, University of Western Bohemia Pilsen
Fakulta pedagogická, Západočeská univerzita v Plzni

8:30 Ankunft und Registrierung / Arrival and Registration / Příjezd a registrace

9:00 Eröffnung der Tagung / Conference Opening / Zahájení konference

I. Moderation: Michaela Voltrová

9:15 Tilo WEBER (Liberec): Linguistische Pragmatik und pragmatische Linguistik – zu zwei unterschiedlichen Sichtweisen als Ausgangspunkte sprachwissenschaftlicher Analysen

9:45 Alexey TYMBAY (Liberec): Pragmatic Purposes of Using Offensive Language and Dysphemisms in Public Addresses (a Donald Trump Ideostyle Case Study)

10:15 Andrej ARTEMOV (Plzeň): Pragmatická interpretace replik postav v překladu dramatického díla (česká verze divadelní hry Vasilije Sigareva Černé mléko)

10:45 KAFFEPAUSE / COFFEE BREAK / PŘESTÁVKA NA KÁVU

II. Moderation: Ingrid Hudabiunigg

11:00 Annette MUSCHNER (Zittau/Görlitz): Gendern: Gebrauch, Verständnis und Einstellungen zu Studienbeginn

11:30 Adéla KRYGAROVÁ (Praha): Oslovování ve školské komunikaci

12:00 Michaela PEŠKOVÁ (Plzeň): I speak Czech, please talk to me

12:30 MITTAGSPAUSE / LUNCH BREAK / PŘESTÁVKA NA OBĚD

III. Moderation: Annette Muschner

14:00 Ingrid HUDABIUNIGG (Pardubice/Berlin): Verschwörungstheorien und Fake News / Conspiracy Theories and Fake News: ihre Möglichkeit der Dekonstruktion mit linguistischen Methoden

14:30 Tereza HRABCOVÁ (Ústí nad Labem): Illokutionsindikatoren im Nationalitätendiskurs – Fallbeispiel Nordböhmen um 1900

15:00 Věra HÖPPNEROVÁ (Plzeň/Praha): Personalanpassung oder Entlassung. Euphemismen in der deutschen Wirtschaftspresse

15:30 KAFFEPAUSE / COFFEE BREAK / PŘESTÁVKA NA KÁVU

IV. Moderation: Tilo Weber

15:45 Michal RUBÁŠ (Zlín): Bedeutung als Gebrauchsregel? Über das Scheitern einer pragmatischen Zeichentheorie

16:15 Jiří JANČÍK (Praha): Täuschung oder Erfüllung von Erwartungen als Quelle für Bedeutungs- und Sinnproduktion

16:45 Michaela VOLTROVÁ (Plzeň): Angewandte Sprechakttheorie: Konzepte und Überlegungen

17:15 Abschlussrunde / Concluding Discussion / Závěrečná diskuze

18:00 Konferenzende / End of the Conference / Ukončení konference

**Department of German Language at the Pedagogical Faculty of the University
of West Bohemia in Pilsen**

and

**Department of German Language at the Faculty of Science, Humanities and
Education at Technical University in Liberec**

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
ZÁPADOČESKÉ UNIVERZITY
V PLZNI

FAKULTA
PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ
A PEDAGOGICKÁ TUL